

Kristina Brenkova

ZLATA PTICA**zbirka ljudskih pripovedi iz svetovne književnosti**

Prva knjiga v zbirki, poimenovani Zlata ptica, je izšla leta 1956 pri založbi Mladinska knjiga. To so bile madžarske ljudske pripovedi z naslovom Zlata puščica. Pravljice sta poslovenila profesorja Štefan Barbarič in Vilko Novak. Prevajalca sta bila prekmurska rojaka iz domovine slovenskih protestantov.

S to prvo knjigo sta bila nakazana cilj in pot novi zbirki, prvi te vrste na našem knjižnem trgu. Našim bralcem naj bi dala pretehtan izbor ljudskih pripovedi s celega sveta.

Zlata puščica je izšla najprej v Novem Sadu, pri založbi Bratstvo in edinstvo za madžarske bralce.

V slovenski natis sta prevajalca uvrstila štiriinštirideset pripovedi in upoštevala sta tudi spremno besedo madžarskega urednika Ištvana Bodritsa. Pripovedi so kaj malo podobne našim ljudskim, saj govore o kraljevskih ljudeh in so zrasle na širnih madžarskih pustah. V njih se zrcali življenje in dejavnost ljudstva, ki je doživljalo drugačno usodo, kot je bila naša.

Prvi knjigi Zlate ptice so sledile skoraj sleherno leto tri ali štiri nove knjige: madžarske pravljice, afriške pripovedke, litovske pravljice, slovaške pravljice, španske ljudske pripovedi, bolgarske, švedske, ciganske, lužiškosrbske pripovedi.

Indijske so zbrane v stari knjigi Pančatantra, prevedel jih je profesor Fran Bradač, sledile so hrvaške in norveške, nov izbor madžarskih, kot ga je sestavil njihov pesnik Illyes Gyula.

Indijanskim iz južne Amerike so sledile italijanske, nato Kalevala – finsko karelijski ep, irske, novogrške, pravljice narodov Sovjetske zveze, Perzije, Tisoč in ena noč, japonske, ruske, uzbeške, danske, albanske (s Kosova), ukrajinske, armenske, srbske, finske, vietnamske, valaške, tatarske, laponske, litavske, romunske, laoske, kamboške, francoske, turkmenske, indijanske iz Severne Amerike, čilske, korziške, slovaške, brazilske, japonske, avstralske, korejske, valeške, hrvaške, makedonske, kazaške, avstrijske... Naj omenim posebej številne natisne slovenskih pravljic v izboru Alojza Bolharja in zraven še knjige prekmurskih, belokranjskih, koroških in pripovedi iz Posočja.

Rada bi zapisala imena mnogih prevajalcev, ki so neutrudno ustvarjali zaklad Zlate Ptice: Vilko Novak, Štefan Barbarič, Matej Rode, Fran Bradač, Niko Kuret, Cvetko Za-

gorski, Janko Moder, Albert Širok, Marjan Tavčar, Gitica Jakopin, Jože Dolenc, Liljana Avčin, Zdenka Jerman, Ivan Skušek, Ludvik Mrzel, Fran Albreht, Alojz Gradnik, Severin Šali, Rudolf Kresal, Tomo Korošec, Jiržina Brozik-Hribarjeva, Marija Kmetova, Tatjana Premk, Mihaela Šaričeva, Božena Legiša, Ciril Kosmač, Dušan Ogrizek (1994 odlikovan z mednarodnim Andersenovim priznanjem za odlične prevode iz angleščine), Vlado Jagodic, Andrej Bekeš, Tomaž Šalamun, Martina Šircelj, Ivo Svetina, Rozka Štefan, Kristina Veble, Janez Zor, Jože Fistrovič idr.

Spremnje besede, nepogrešljive, so napisali: Alenka Goljevšček, Niko Kuret, Vladimir Kralj, Vinko Moederndorfer, Niko Košir, Matej Rode, Viktor Smolej, Milko Matičetov, Vilko Novak, Albert Širok, Fran Jakopin, Jože Dolenc, Ludvik Mrzel, Lojze Zupanc, Janko Moder, Fran Albreht, Milorad Panić-Surep, Tomo Korošec, Božidar Borko, Zlata Pirnat Cognard, Pavol Nedo, Jirži Horak, Božena Legiša, Josip Vidmar, Dušan Ogrizek, Vlado Jagodic, Andrej Bekeš, Filip Robar-Dorin, Mitja Meršol, Jaime de Angulo, Balint Vujkov, Dragi Stefanija, Pavle Rožnik, Martina Šircelj, Zdenka Jerman, Karl Haiding idr.

Ilustratorji, ki so risali in slikali podobe za knjige Zlate ptice: Marij Pregelj, Jože Ciuha, Gvido Birolla, Tone Kralj, Maksim Sedej, Cita Potokar, Miha Maleš, Evgen Sajovic, Aleks Horvat, Marjan Pogačnik, Lidija Osterc, Ančka Gošnik-Godec, Milan Bizovičar, Kostja Gatnik, Marjan Manček, Ive Šubic, Ive Seljak-Čopič, Dunja Furlani, Nada Lukežič, Jelka Reichman, Alenka Vogelnic, Marija Vogelnic, Irena Majcen, Andrej Trobentar, Mladen Veža, Janez Vidic idr.

Ing. arh. Branko Simčič je opremil številne knjige Zlate ptice.

Številne knjige so bile opremljene s podobami in ilustracijami po izvirnikih: madžarske je ilustrirala Piroška Santo, novogrške Larisa Kopsidisa, lužiškosrbske Merčina Novak, hrvaške Milan Veža, knjiga srbskih ljudskih pripovedi je opremljena z reprodukcijami starih manastirskih fresk, italijanske pravljice krase ponatisi podob iz srednjeveških bestiarijev, vietnamskim so dodane barvne reprodukcije novoletnih voščilnic iz Laosa in Kambodže. Zanimive so tudi ilustracije v prevodu staroindijske Pančatantra. Naslikal jih je Ritendra Mozumdar, nadarjeni indijski študent slikarstva. Prišel je na ljubljansko Likovno Akademijo iz svetovno znane Univerze, ki nosi ime Rabindranatha Tagoreja. Profesorica in prevajalka Sonja Kraigher ga je učila slovenščine in lepo je govoril naš jezik.

Dve knjigi perzijskih pripovedi so krasile barvne reprodukcije staroperzijskih miniaturn.

Ilustracije k pravljicam Božene Němcové so delo slikarja Karla Svolinskega. Hauffove pripovedi spremljajo natisi iz prvega nemškega natisa. Slovaške pravljice je ilustriral Ludovit Fulla, pri svojem rodu je užival tako slavo in priljubljenost kot pri naših bralcih Maksim Gaspari.

V Sanjskem času, izboru avstralskih prvotnih prebivalcev, ki jih je mojstrsko prevedel in opremil z nepogrešljivimi opombami Dušan Ogrizek, spremljajo besedila nadvse zanimive ilustracije iz izvirnika. Zvenečo lipico, izbor pripovedi zahodnih slovanskih rodov, so izbrali sodelavci lužiškosrbske založbe Domovina, prevedla jih je Gitica Jakopinova, ilustrirala češka slikarka Helena Zmatliková. Mladinska knjiga jih je natisnila v sodelovanju z založbo Domovina. Valeške in kitajske bogatijo ilustracije po izvirnikih.

Drevo življenja, izbor afriških pripovedi, je prevedla Martina Šircelj, opremljene pa so s podobami lesenih skulptur afriških domorodcev.

Leta 1972 je uredniško delo prevzel pesnik, novi urednik Mladinske knjige Niko Grafenauer. V krog sodelavcev za zbirko je privabil ugledna nova, mlada imena kot na primer pesnika Tomaža Šalamuna in Iva Svetino. Za stoto knjigo Zlate ptice leta 1988 je uvrstil knjigo z istim naslovom in vanjo je zajetil Sto pravljic, izbranih iz vseh stotih knjig. Sprem-

no besedo je napisala dr. Alenka Goljevšček, knjigo je oblikoval Matjaž Vipotnik, slikovite barvne priloge pa je ustvarila Jelka Reichman. Posebej je dragocena Bibliografija stotih knjig, kot jo je skrbno sestavil Bogomil Gerlanc.

Sto knjig Zlate ptice je izšlo od leta 1956 do leta 1988.

Izjemno zanimiv je tudi uredniški projekt iz leta 1978.

Urednik je v sodelovanju z beograjsko založbo uvrstil v program Zlate ptice šest zajetnih knjig: tri knjige svetovnih pravljic, ki jih je izbrala Cveta Kotevski. Knjige je prevedlo deset odličnih slovenskih prevajalcev, spremne ilustracije v barvah je naslikal srbski naivec Miloš od Mačve in nato še tri knjige izbranih pravljic narodov Jugoslavije z ilustracijami slikarke Dese Kerečki-Musur. Vsaka od teh šestih knjig je bila natisnjena v visoki nakladi do sedem tisoč izvodov.

Posebej dragoceno delo nam je za Zlato ptico ustvaril profesor Milko Matičetov, raziskovalec rezijanskega ljudskega besednega zaklada, ki je še danes živ in nenehno raste. Naslov njegove knjige z letnico natisa 1973 je Zverinice iz Rezije; ujel in udomačil Milko Matičetov; s podobami približala Ančka Gošnik-Godec. Avtor je v rezijanščini napisal tudi kratko spremnico, katere prvo vrsto preberemo: Ta na Njyvi, taw kraju, dwysti dnu avošta 1973, Milko Matičetov. Pojasnjevalni predgovor pa šteje kar 30 strani in je izčrpna, nepogrešljiva študija o zapisovanju ljudskih pripovedi. Kmalu bo minilo četrto stoletje, kar so ga natisnili, pa ga še zmeraj z užitkom preberem in vselej odkrijem marsikaj, kar sem prej spregledala. Leto dni pred Zverinicami pa so izšle Matičetove Rožice iz Rezije. Mogoče se bo kdaj našel slovenski založnik, ki bo dragoceni knjigi ponatisnil in ju – dvojčici – poslal kot dragoceno knjižno darilo našim bralcem.

V Zlati ptici so izšle tudi koroške ljudske v zapisu Vinka Möderndorferja, belokranjske obdelane od Lojzeta Zupanca, prekmurske, kot jih je po svoje zapisal Pavle Rožnik... Zadnja knjiga slovenskih ljudskih pa je izšla letos.

Sto slovenskih pravljic iz naših dni.

Izbrala, uredila in spremno besedo napisala dr. Marija Stanonik. Ilustriral Matjaž Schmidt. Uvod napisal Tone Pavček. O knjigi še pričakujemo sporočil, ocen, pritrditev v našem strokovnem in tudi dnevnem tisku. V knjigi je avtorica zbrala sto slovenskih ljudskih pripovedi, njen naslov pa je V Deveti deželi. Knjiga je zrel plod dvajsetletnega iskanja, študija in prizadevanja številnih sodelavcev-zbirateljev.

Zlata ptica je živela in rasla predvsem zato, ker je zbirko ustvarjala tako številna ustvarjalna, umetniško nadarjena delovna tovarišija. V vseh desetletjih življenja jo je napajala neizmerljiva življenjska delovna energija.

Tudi v vsakoletnem programu drobne slikanice Čebelice je sleherno leto izšla ljudska pripoved iz navedene zbirke. Številne ljudske so zaživele v tako imenovanih Velikih slikanicah in so šle po svetu v prevodih ali pa v izvirnikih.

Vse kaže, da Zlata ptica uporno živi, čeprav bi težko našli kakršenkoli zapis ob njenih izidih v kateremkoli našem časopisju ali reviji.

Naj še enkrat podčrtam omembe vreden projekt urednika Nika Grafenauerja ob stotem natisu v zbirki: knjigo stotih pripovedi, skrbno izbranih po eno iz vsake stotih knjig. Tudi Bibliografija, delo Bogomila Gerlanca bo morala dobiti svoje nadaljevanje.

Zlata ptica je čudovita zbirka poetičnih, modrih, nepogrešljivih, tudi humornih pripovedi ljudstev našega planeta. Nastajala so dolga tisočletja nazaj, kar je človeški rod spregovoril, in še danes nastajajo. To velja tudi za novo zbirko domačih Glasov pri Kmečkem glasu.

Čudovito delo: kopati po nepreglednem, še zmeraj rastočem bogastvu človeških govoric, stikati za koreninami in koreninicami. Nikjer ne vidiš in ne odkriješ začetka, nikjer ni konca. Kot bi zbiral arheološke priče človekovega ustvarjalnega duha.

Preprosto: tudi zato sem prepričana, da bo Zlata ptica živel in da Glasovi ne bodo umolkni.